

Plum, en mästare på roliga felcitat och avsiktliga misstolkningar.

Tomas Prenkert 30 nov 2020

Plum lånade friskt och hämningslöst uttryck och formuleringar från andra författare. Hans favoritkällor var nog Bibeln, Shakespeare samt Tennyson, med Bibeln i överlägsen ledning i antal allusioner, men han återkom också till många andra författare. Ibland använde han citattecken. Ibland angav han att orden var ”lånade”, t.ex. ”som poeten säger ...”. Ibland uppgav han vem han citerade. Men oftast visade han inte på något sätt att det han skrev var citerat från någon annan.

Ibland roade han sig och oss med att medvetet göra små ändringar i citaten som förvrängde innebörden på ett kul sätt. Plum använde detta knep många gånger, men när jag kollade upptäckte jag att Plums citat oftast är helt ordagranna, även då han inte använde citattecken! När han inte förvrängde ordalydelsen så åstadkom han ofta den roliga effekten genom att rycka en liknelse ur sitt ursprungliga sammanhang och placera den i ett helt annorlunda sammanhang. Han bytte ofta ut föremålet för originalets liknelse mot något helt annat. Ofta skapade han också roligheter genom att väva ihop citat med högtravande språk med vardagligt språk och slanguttryck och genom att mixa olika metaforer.

Här presenterar jag en liten exempelsamling med allusioner och ”citat” där han ibland medvetet förvrängde originalen genom att byta ut ett eller flera ord, givetvis utan att ange detta, med kul effekt, ibland citerade ”korrekt” men gav orden en helt annan innebörd. För att läsaren ska uppmärksamma detta och upptäcka roligheten måste man alltså vara bekant med originalets formulering. Plum gillade att kasta pärlor för svin och gillade inte att skriva läsaren på näsan med fotnoter eller förklaringar. De läsare som har en stor litterär referensram ger han glatt en stor fördel. Jämfört med andra läsare finner de betydligt fler pärlor, för pärlor är det, enligt min uppfattning. Jag är hyfsat beläst i Bibeln, men måste medge att jag har stora brister när det gäller engelska klassiker. Jag har dock funnit det mödan värt att kolla upp formuleringar hos Plum som jag tycker ”luktar citat” och gör ofta roande upptäckter. Givetvis är källor som Madame Eulalie på nätet, Rings/Haggards: Millennium Wodehouse Concordance och Murphy's A Wodehouse Handbook värdefulla liksom Google!

Följande samling är inte resultat av någon systematisk genomgång, utan det är felcitat och misstolkningar som jag råkat uppmärksamma, noterat, och som själv tycker är roliga. Jag ursäktar mitt tilltag att peka på utströdda pärlor och kommentera dem med att jag tycker att just denna sorts skämt är värda särskild uppmärksamhet. För många inbitna Wodehouseläsare är antagligen exemplen jag presenterar inga nyheter, men förhoppningsvis kan man ändå få glädjen att återupptäcka gamla ”godingar”. Har du andra förvrängda/ misstolkade favoritcitat så är du välkommen att höra av dig till mig (tomas.prenkert@gmail.com). Jag har redan utökat exempelsamlingen ett par gånger och kommer sannolikt att utöka den mera emellanåt.

Några exempel på förvrängda eller misstolkade citat av klassiska författare

* Wilmot Mulliner är på jobbet dagen efter en mycket våt kväll och Wodehouse beskriver hur han känner sig: *”As the poet Keats puts it in his 'Ode to a Nightingale,' his head ached and a drowsy numbness pained his sense.”* (The Nodder, Blandings Castle and Elsewhere 1935). I originalet skildrar Keats poetiskt något helt annat, nämligen hur skönheten i sången väcker hans medvetenhet om alltings förgänglighet: *”My heart aches, and a drowsy numbness...”*. Poetens beskrivning av sitt värkande hjärta bytte Plum alltså utan vidare mot den bakfulle Wilmots värkande skalle.

* Plum beskriver the Oldest Member: *"His eye was deep and dreamy, - the eye of a man who, as the poet says, has seen Golf steadily and seen it whole."* (The Clicking of Cuthberth, 1922). Den poet Plum här felciterar är Matthew Arnold som skrev om Sofokles: *"Who saw life steadily and saw it whole;"*. Golf är uppenbart liktydigt med Livet för the Oldest Member, liksom för Plum.

* Bertie berättar: *"I remember when I was a kid at school having to learn a poem of sorts about a fellow named Pig-something – a sculptor he would have been, no doubt – who made a statue of a girl, and what should happen one morning but that the bally thing suddenly came to life. A pretty nasty shock for the chap, of course, but the point I'm working round to is that there were a couple of lines that went, if I remember correctly:*

She starts. She moves. She seems to feel

The stir of life along her keel."

(Right Ho, Jeeves 1934).

De två sista raderna är citat från Longfellow's dikt *"The building of a Ship"*. Bertie har dock fullständigt fått dikten om bakfoten när han tror att den handlar om myten om Pygmalion (som återges t.ex. i Ovidius' Metamorfoser) där Afrodite gör en staty levande. Longfellow skildrar, som titeln antyder, sjösättningen av ett skepp,:

"She starts,—she moves,—she seems to feel

The thrill of life along her keel,

And, spurning with her foot the ground,

With one exulting, joyous bound,

She leaps into the ocean's arms!"

Citatet är nästan rätt, men blir absurt på ett kul sätt. En flicka med köl? Bertie var tydligen ganska vidsynt när det gällde poetisk frihet?

* Plum kunde också byta ut vissa ord i längre dikter så att betydelsen ändras totalt och får den innebörd han vill ha i sammanhanget. Här tar han sig an en av sina favoriter Lord Tennyson:

"... My bride,

My Wife, my life. Oh we will walk the links

Yoked in all exercise of noble end,

And so thro' those dark bunkers off the course

That no man knows. Indeed I love thee: come,

Yield thyself up: our handicaps are one;

Accomplish thou my manhood and thyself;

Lay thy sweet hands in mine and trust to me."

(Sundered Hearts, The Clicking of Cuthberth, 1922)

Lord Tennysons original (The Princess, Canto VII) har ingen som helst anknytning till golf och lyder:

". . . My bride,

My wife, my life. O we will walk this world,

Yoked in all exercise of noble end,

And so thro' those dark gates across the wild

That no man knows. Indeed I love thee: come,

Yield thyself up: my hopes and thine are one:

Accomplish thou my manhood and thyself;

Lay thy sweet hands in mine and trust to me."

* Plum gjorde också om ordspråk: *"... Jeeves entered with the vital oolong. I clutched it like a drowning man at a straw hat."* (Right Ho, Jeeves 1934)

Ordspråket är förstås: *"A drowning man will catch at a straw."* Tillägget av en hatt är i mitt tycke sublimt!

Bibeln

* Plum alluderade ofta på Bibeln och hade vissa favoritställen som han ofta återkom till. Nedan följer tre allusioner till Psalm 42 i den formulering som finns i en parafra i English Metrical Psalter (1696): *"As pants*

the hart for cooling streams When heated in the chase, So longs my soul, O God, for Thee And Thy refreshing grace."

- Bertie beskriver sina känslor: *"... my immediate reaction was a disposition to give Aunt Dahlia's commission the miss-in-balk and return to the flat and get outside another of Jeeves's pick-me-ups. You know how harts pant for cooling streams when heated in the chase."* (The Code of the Woosters 1938). Föremålet för Berties längtan är inte riktigt det som Psalmförfattaren avsåg.

- *"I headed for my destination like a hart streaking towards cooling streams, when heated in the chase, and was speedily in conference with the dispenser of life-savers."* (Joy in the Morning 1946) Här är Berties räddare bartendern på Bollingers Bar.

- *"'Oh, Frederick!' she said, panting like a white rabbit heated in the chase."* (Cocktail Time 1958) Kul att byta ut hjorten mot en kanin.

* I sitt första brev gör Petrus en liknelse om människolivets förgänglighet: *"Ty allt kött är såsom gräs"*. Plum ger oss en rolig effekt då Sir Aylmer med en bokstavlig tolkning avfärdar detta som nonsens: *"Her father is a colonel. Or, rather, was. He's dead."*
"Ah, well, all flesh is as grass."
"No, it isn't. It's nothing of the kind. The two things are entirely different. I've seen flesh and I've seen grass. No resemblance whatever."
(Eggs, Beans and Crumpets 1940)

* Plum gör flera roliga tillägg till den lista som finns i Predikaren kap 3 över aktiviteter som det ibland är tid för, ibland inte: *"To every thing there is a season, and a time to every purpose under the heaven: A time to be born, and a time to die; a time to plant, and a time to pluck up that which is planted..."* (King James Bible). Plum skriver i samma anda: *"There is a time for studying beetles and a time for not studying beetles."* (Right Ho, Jeeves 1934). *"There is a time to speak of eggs and a time not to speak of eggs."* (Young med in Spats 1936). *"There is a time for worrying about pigs and a time for not worrying about pigs."* (Galahad at Blandings, 1965). *"There is a time for reckless courage and a time for prudence."* (Nothing Serious 1945).

* En granne till Bertie, Mrs Tinkler-Moulke, har klagat på att han spelar banjolele. Bertie tycker att hon är en hycklare och påpekar indignerat att hon har en liten hund, en pomeranier, som ibland skäller långt in på nätterna. *"'So Mrs Tinkler-Moulke has had the nerve to complain of my banjolele, has she? Ha! Let her first pluck out the Pom which is in her own eye,' I said, becoming a bit scriptural."* (Thank you, Jeeves kap 2 1934). Det skriftställe Bertie refererar till är Matteus 7: *"Thou hypocrite, first cast out the beam out of thine own eye; and then shalt thou see clearly to cast out the mote out of thy brother's eye."* (King James Bible). *"Du skrymtare, tag först ut bjälken ur ditt eget öga; därefter må du se till, att du kan taga ut grandet ur din broders öga."* (1917 års Bibel). Berties citat är nästan ordagrant, bortsett från petitessen att byta ut en bjälke mot en hund.

* En annan hund att se upp för är Stephanie Byngs terrier Scottie. Gussie varnar Bertie för hunden: *"It bites like a serpent."* (The Code of the Woosters 1938). Här finns en dold allusion på Bibeln. Kung Salomo varnar för effekterna av att bälga i sig för mycket vin med följande liknelse: *"At the last it biteth like a serpent, and stingeth like an adder."* (King James Bible, Proverbs 27).

* Ett knep som Plum emellanåt tar till är att kombinera metaforer på ett kul sätt. *"When we Woosters put our hand to the plough, we do not readily sheathe the sword."* (Right Ho, Jeeves 1934). Man tänker osökt på det Bertie säger om Shakespeare: *"Sounds well, but doesn't mean anything"* (Joy in the morning 1946). Plogen kommer från Lukas 9:62 (King James Bible): *"No man, having put his hand to the plough, and looking back, is fit for the kingdom of God."* Svärdet och skidan finns t.ex. i Johannes 18:11 *"Then said Jesus unto Peter, Put up thy sword into the sheath"*.

* Ibland förvränger Plum citat så att innebörden blir den diametralt motsatta: Bertie karaktäriserar gubben Stokers vana att sätta sig på tvären på följande sätt: *"He was one of those fellows who get their backs up the minute they think their nearest and dearest are trying to shove them into anything; a*

chap who, as the Bible puts it, if you say Go, he cometh, and if you say Come, he goeth ” (Thank You, Jeeves kap 20 1934). Bibelstället handlar tvärtom om lydriad, inte olydriad: *”For I am a man under authority, having soldiers under me: and I say to this man, Go, and he goeth; and to another, Come, and he cometh; and to my servant, Do this, and he doeth it.”* (Matteus 8.)

* I 1 Mosebok 19 beskrivs hur Lot med familj flyr undan straffdomen. Det står bland annat: *”He (Abraham) looked down toward Sodom and Gomorrah, toward all the land of the plain, and he saw dense smoke rising from the land, like smoke from a furnace. So when God destroyed the cities of the plain, he remembered Abraham, and he brought Lot out of the catastrophe that overthrew the cities where Lot had lived.”* (1 Mos 19:28-29, KJV). I ”My man Jeeves” 1919, säger Bertie: *”I felt rather like Lot’s friends must have done when they dropped in for a chat and their genial host began to criticise the Cities of the plain”*. Att Lot samtalade med sina vänner och då kritiserade städerna finns inte med i Bibeltexten utan är Plums påhitt. Han utnyttjar sin poetiska frihet att förvränga för att göra det roligare. Tvärt om flydde Lot högst motvilligt, i stort sett tvingad därtill av sina änglagäster. Samma förvrängda beskrivning av Lots inställning finns också i ”The Man with two Left Feet” 1917 och i ”Money for Nothing” 1928. I senare böcker refererar Plum många gånger till straffdomen över ”the cities of the plain” men utan att nämna Lots inställning. Däremot är det många personer i hans senare böcker som blir saltstoder i efterföljd till Lots hustru.

Shakespeare

* I Ukridgenovellen ”First Aid for Dora” skriver Plum: *”Like Hamlet on a less impressive occasion, I wanted to slay this man when he was full of bread, with all his crimes, broad-blown, as flush as May, at drinking, swearing, or about some act that had no relish of salvation in it.”* Orden är lånade från Hamlet (akt III scen 3). När jag identifierat dessa formuleringar som lån från Shakespeare så var det något som skorrade fel fastän orden var ”rätt”.

Shakespeares originaltext (min fetstil för att markera citerade formuleringar) : *A villain kills my father; and for that, I, his sole son, do this same villain send To heaven. O, this is hire and salary, not revenge. He took my father grossly, full of bread; With all his crimes broad blown, as flush as May; And how his audit stands who knows save heaven? But in our circumstance and course of thought, 'Tis heavy with him: and am I then revenged, To take him in the purging of his soul, When he is fit and season'd for his passage? No! Up, sword; and know thou a more horrid hent: When he is drunk asleep, or in his rage, Or in the incestuous pleasure of his bed; At gaming, swearing, or about some act That has no relish of salvation in't;*

I Hagbergs översättning: *”En skurk har mördat fader min, och jag, Min faders ende son, den skurken sänder Till himmelen? – Nej, det är tack och lön och icke hämnd. ... Tillbaka svärd och passa bättre hugg! När han är drucken, sover eller rasar, När spel och svordomar och slikt förkväva All tanke på hans salighet, – hugg till, Så hälarerna mot himmelen han vänder, Och själen blir så svart och så fördömd...”*

Corky möter Ukridge iförd en frack, ”a perfect evening dress”, som han utan lov ”lånat” av Corky som själv behövde den och kände sig sjaskigt klädd. Plum roar sig och läsaren med att jämföra Corkys situation med Hamlets, enligt Plum *”less impressive occasion”*, då han står inför sin fars mördare. Detta överdrivna omdöme är dock Plums egen formulering, en allusion, inte ett citat. Jag funderade på varför citaten kändes ”fel” och kom fram till att som så ofta är citaten ”korrekta” till ordalydelsen (i stort sett), men Plum använder orden, uttrycken på ett helt annat sätt än vad Shakespeare gör. Om man inte är mycket väl bekant med Shakespeares originaltext så kan det behövas lite tankemöda för att granska Plums sätt att citera. Men det är kul när man upptäcker Plums skämt. Plum gillade klangen i Shakespeares ord men innebörden är mindre väsentlig. Jag tror att när man läser dessa Shakespearecitaten så ska man ha i bakhuvudet det han skrev i Joy in the Morning: **”It’s like Shakespeare. Sounds well, but doesn’t mean anything.”**

Bakom Hamlets agerande och logik i hans situation då han uttalar de citerade orden finns hans lite speciella teologi om vad som avgör om en person kommer till himlen: Om man dör medan sinnet är vänt mot Gud, t.ex. under en andakt är man välkommen till himlen, men om man dör medan sinnet är vänt från Gud och man sysselsätter sig med något syndfullt, som dryckenskap och svordomar, så blir man utslängd. Tyvärr syndade hans fader då mördaren tog livet av honom, så han kom inte till himlen. Hamlet vill hämnas och döda mördaren.

Men om hämnden ska bli rättvis så kan han inte mörda honom under hans andakt och på så sätt skicka mördaren till himlen, utan han måste vänta med att hämnas på honom tills han syndar.

Jag såg två olika roliga ”misstolkningar” då Plum använder ord från denna situation i Corkys något annorlunda:

1) *He took my father grossly, full of bread; With all his crimes broad blown, as flush as May...* Hamlet syftar med detta **inte på att skurken var ”full of bread”, inte på skurkens ”crimes”** utan på faderns synd då han blev mördad. Corky använder däremot formuleringarna **om skurken**, dvs Ukridge.

2) *No! Up, sword; and know thou a more horrid hent: When he is drunk asleep, or in his rage, Or in the incestuous pleasure of his bed; At gaming, swearing, or about some act That has no relish of salvation in't;* Hamlet syftar **inte på vad skurken har gjort** utan på att mördaren i framtiden ska begå dessa synder så han kan hämnas vid rätt tillfälle. Corky använder däremot orden om **vad Ukridge redan har gjort sig skyldig till**.

* Lite senare i samma novell fortsätter Plum/Corky att citera Shakespeare, men övergår till Macbeth.

Corky säger: *”I cleansed my bosom of a good deal of that perilous stuff that weighs upon the heart.”*

Originallet: *”And with some sweet oblivious antidote / Cleanse the stuff’d bosom of that perilous stuff / Which weighs upon the heart? (”Macbeth” Akt V, scen 3) I Hagbergs översättning: ”Kan du ej ge recept mot sjukligt sinne, / Ur minnet rycka upp inrotad sorg, / Utplåna vad i hjärnan kvalen skrivit / Och rensa bort med glömskans ljuva motgift / Ur bröstet det fördärvliga ämne, / som ligger tungt på hjärtat?”*

Åter en rolig feltolkning: Plum använder formuleringen för att beskriva hur Corky avbördade sig sin ilska över Ukridge. Macbeth avbördar sig inget, utan ber om psykofarmaka för att dämpa sina skuld känslor:

Citaten **”sounds well” and Plum lets hem mean something**, men inte det som Shakespeare avsåg med sina formuleringar!

Ett ”falskt” Plumskämt:

* Till sist ett svenskt(!) roligt exempel på ett totalt misstolkat citat. Det är Birgitta Hammar som står för denna rolighet, inte Plum. Monty Bodkin förklarar varför han jobbar i Hollywood fast han saknar erfarenhet av filmbranschen: *”I bring a fresh mind to the job.”* Hammar valde att i sin översättning alludera på Bibeln. *”Jag gjuder nytt vin i gamla läglar.”* (Smycken, tycken och Monty Bodkin 1973). Originallet är: *”Ej heller slår man nytt vin i gamla skinnläglar; om någon så gjorde, skulle läglarna sprängas sönder och vinet spillas ut, jämte det att läglarna fördärvades. Nej, man slår nytt vin i nya läglar, så bliva båda delarna bevarade.”* (Matteus 9:17, 1917 års översättning). Att gjuta nytt vin i gamla läglar är alltså inte vad som rekommenderas i skriften.